

ETTERBEEK À LA CARTE

ETTERBEEK À LA CARTE

❖ À LA CARTE: UW GEMEENTE IN DE KIJKER

BEKIJK UW GEMEENTE MET NIEUWE OGEN, ONTDEK AL DE PARELTJES VAN HET ERFGOED DAT U DAGELIJKS OMRINGT, LEER ONGEKENDE HOEKJES KENNEN, VOLG HET PARCOURS EN SPEEL HET SPEL MEE. IN DEZE COLLECTIE WORDEN DE BRUSSELSE GEMEENTES IN DE KIJKER GEZET IN EEN RIJK GEÏLLUSTREERDE EN PRAKTISCHE WANDELBROCHURE, WAARMEE U OP STAP KAN GAAN OF DIE U GEZELLIG THUIS KAN DOORBLADEREN.

❖ ETTERBEEK À LA CARTE

REEDS EEN VIERDE NUMMER IN DE REEK À LA CARTE. DIT KEER KOMT ETTERBEEK AAN BOD. IN HET EERSTE DEEL WORDT HAAR RIJKE VERLEDEN BELICHT. ER ZIJN IMMERS SPoren DIE TERUGGAAN TOT DE NEGENDE EEUW. DE VERSTEDELIJKING VAN ETTERBEEK GEBEURDE WIJK PER WIJK EN WAS SLECHTS IN HET MIDDEN VAN DE VORIGE EEUW VOLTOOID. DIT ZORGT UITERAARD VOOR EEN DIVERSITEIT OP STEDENBOUWKUNDIG EN ARCHITECTURAAL VLAK. DE WIJKEN DIE IN DE KIJKER GEZET WORDEN GEVEN HIERVAN EEN GOED BEELD. IN HET TWEEDE DEEL WORDT U UITGENODIGD OM OP STAP TE GAAN. HET UITGESTIPPelde PARCOURS TOONT EEN STAALKAART VAN ARCHITECTUURSTIJLEN EN GAAT ZOALS STEEDS IN OP DE DETAILS DIE ARCHITECTUUR ZO BOEIEND MAKEN. HET GROEN ERFGOED WORDT NIET VERWAARLOOSD. DE WANDELING LEIDT NAAR HET FELIX HAPPAK WAAR SPEELVOGELS EN SPEURNEUZEN HUN HART KUNNEN OPHALEN MET DE ZOEKTOCHT.

IK WENS U EEN AANGENAME WANDELING

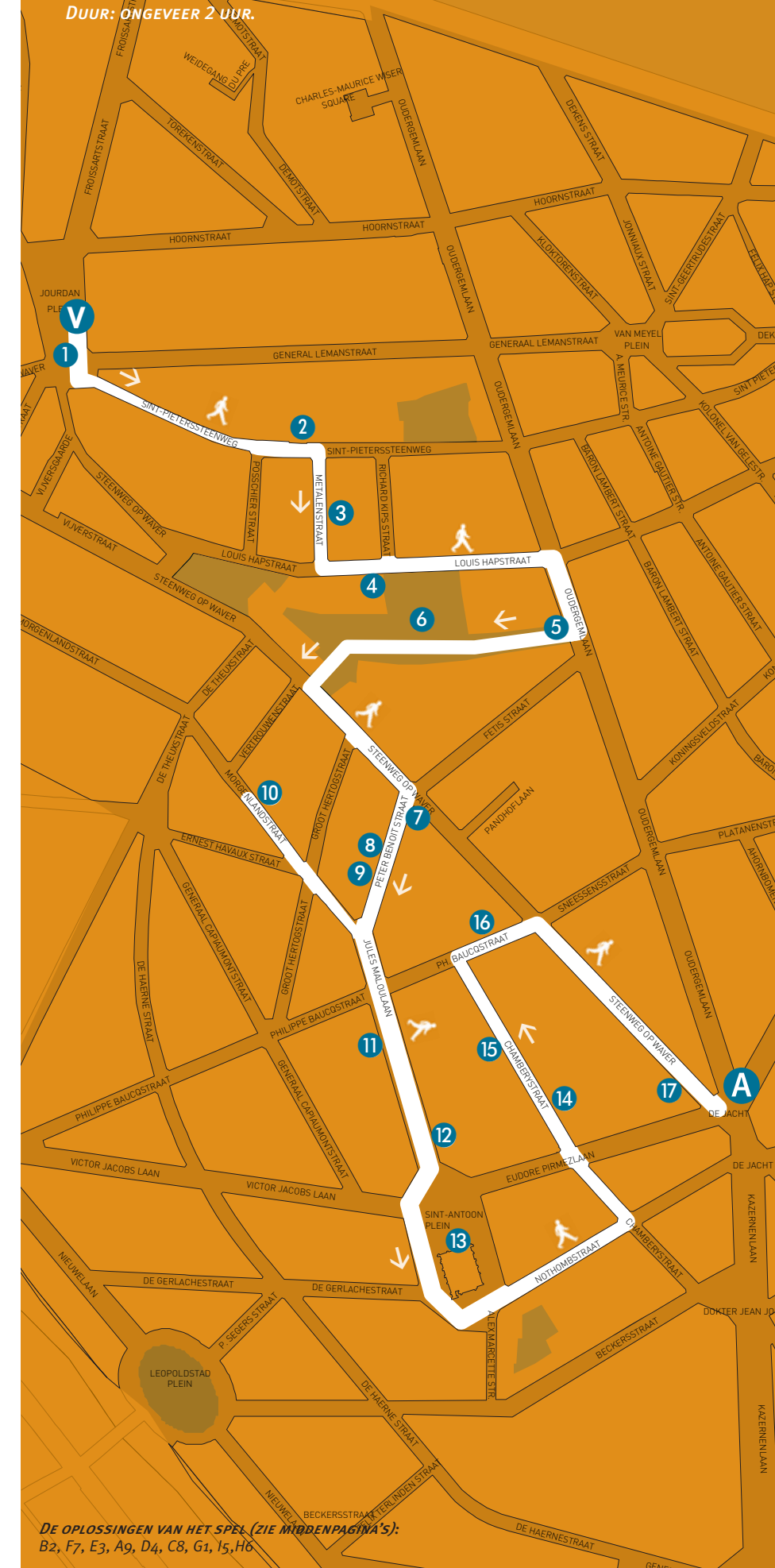
EMIR KIR
STAATSSECRETARIS BEVOEGD VOOR MONUMENTEN EN
LANDSCHAPPEN VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

WANDELING

HET FESTIVAL DER STIJLEN

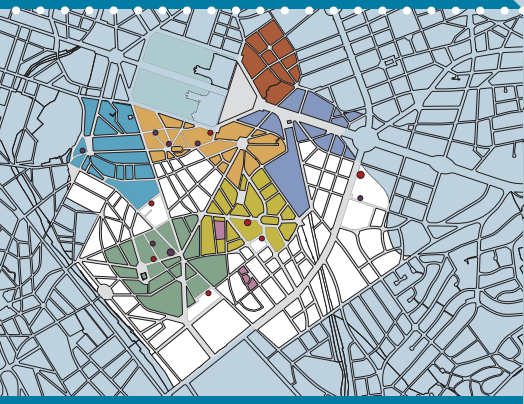
VERTREK: JOURDANPLEIN. BUS: 34, 59, 60, 80. METRO: MAALBEEK.
AANKOMST: DE JACHT. TRAM 81. BUS 34, 36. DE LIJN 344, 345.
DUUR: ONGEVEER 2 UUR.

DE OPLOSSINGEN VAN HET SPEL (ZIE MIDDENPAGINA'S):
B2, F7, E3, A9, D4, C8, G1, I5, H6

WIJK IN DE KIJKER

- ❖ **DE LINTHOUTWIJK**
- ❖ **DE JACHT**
- ❖ **TERVURESEPOORT**
- ❖ **HET JOURDANPLEIN, GISTEREN EN VANDAAG**
- ❖ **DE SOCIALE WIJKEN JOUËT-REY EN DE ETTERBEEKSE HAARD**
- ❖ **DE WIJK ROND DE ELF NOVEMBERLAAN**
- ❖ **ROND HET SINT-PIETERSPLEIN**
- ❖ **LAAT HET FEEST BEGINNEN!**
- ❖ **MARKANTE SCHOOLARCHITECTUUR**

HET FESTIVAL DER STIJLEN

Van de burgerwoning tot de sociale woning, van bebouwing tot natuur, van de grote klassiekers tot verborgen schatten, via dit parcours kan je een fraai stukje van het Etterbeekse erfgoed ontdekken. We wensen je een prettige wandeling toe!
DUUR: ONGEVEER 2 UUR.

MEER WETEN ?

- NIZERY, A., *Etterbeek*, Guides des Communes de la Région bruxelloise, CFC- Édition, Brussel, 2000.
- TEMMERMAN, C., *De Tervurenlaan*, Brussel, Stad van Kunst en Geschiedenis, nr 17, Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 1995
- De website van de gemeente: www.etterbeek.irisnet.be
- *Etterbeek, Het Monumentaal Erfgoed van België*, Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 1997. Nu te raadplegen op internet: www.irismonument.be

✿ ETTERBEEK: VAN DE MAALBEEK TOT EUROPA

AL IN DE NEGENDE EEUW WORDT MELDING GEMAAKT VAN ETTERBEEK, EEN LANDELIJK EN BOSRIJK DORPJE GELEGEN AAN DE MAALBEEK. DE ECHE ONTWIKKELING VAN DE GEMEENTE BEGON PAS IN DE NEGENTIENDE EEUW, TOEN BRUSSEL BUITEN DE VIJFHOEK TRAD EN DE BEVOLKING ZICH GING VESTIGEN IN DE VOORSTEDEN. DE AFSCHAFING VAN DE TOL EN DE OPENING VAN HET LUXEBURGSTATION BRACHTEN DE VERSTEDELIJKING VAN DE GEMEENTE OP GANG.

ER WERDEN NIEUWE WEGEN AANGELEGD, EN DE OUDE WEGEN WERDEN IN EEN NIEUW STRATENPLAN GEÏNTEGREERD. WIJK NA WIJK WERD BEBOUWD, VANAF DE HISTORISCHE KERN AAN HET BEGIN VAN DE WAVERSESTEENWEG TOT AAN DE BUITENRAND, MET DE AANLEG VAN DE RING EN DE TERVURENLAAN. DEZE VERSTEDELIJKING WORDT PAS VOLTOOID IN HET INTERBELLUM.

DE GEMEENTE IS 315 HA GROOT, EN HAAR RIJKE ERFGOED VERTOONT EEN WAAIER VAN STIJLEN, VAN NEOCLASSICISME TOT MODERNISME, OVER ART NOUVEAU EN DE NEOSTIJLEN, DE BEAUX-ARTS EN DE ART DECO. HOEWEL ETTERBEEK NU DOOR DE EUROPESE INSTELLINGEN EN KANTOORGEBOUWEN WORDT OVERHEERST, HEEFT ZE HAAR COMMERCIELE EN RESIDENTIËLE ROEPING NIET VERLOOCHEND.

REDACTIE, OPZOEKINGEN EN ICONOGRAFIE
Emmanuelle Dubuisson en Laure Eggericx

ADVIESCOMITÉ
Cyrille Segers en Christine Rouffin,
kabinet van de Staatssecretaris
Didier van Eyll, Yves Smidts en Philippe Verheyen,
gemeente Etterbeek

COÖRDINATIE
Paula Dumont, Directie Monumenten
en Landschappen

FOTO'S EN ANDERE ILLUSTRATIES
Fotografie: Alfred de Ville de Goyet,
Directie Monumenten en Landschappen
Bastin & Evrard © MBHG

Kaarten: Brussel URBIS ©© - Distributie CIBG,
Kunstlaan 20, 1000 Brussel
Historische Kring van Etterbeek
Historische Dienst van de Politie

VERTALING
Erik Tack

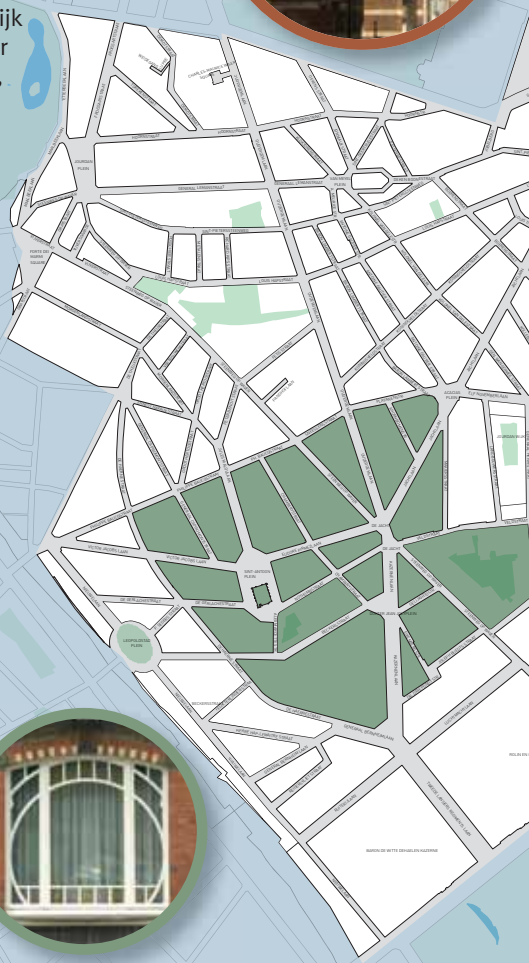
BEDANKINGEN
Vincent De Wolf, Burgemeester van Etterbeek,
Benoit Mihail van de Historische Dienst van
de Politie en de Historische Kring van Etterbeek

GRAFISCHE VORMGEVING
www.generis.be

DRUKWERK
Dereume Printing

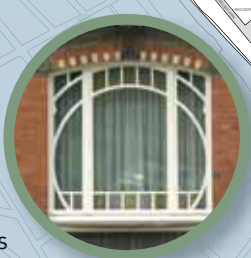
❖ DE LINTHOUTWIJK

Zodra de Tervurenlaan klaar was, ontstonden tal van nieuwe wijken in de buurt van het Jubelpark. Die van Linthout brengt een mooie staalkaart van de architectuurstijlen die aan het begin van de twintigste eeuw populair waren. Van het neoclassicisme tot de art nouveau, alle stijlen zijn present, allemaal met een uitgesproken zin voor decoratie die de eenvoudige gevels opsmukt. De Linthoutwijk was voor de burgerij bestemd en bood haar alle mogelijke voordelen: een groene zone, een handelsstraat mét tramlijn (de nog altijd heel levendige Tongerenstraat), en een ziekenhuis – het ziekenhuis Europa Sint-Michel (arch. H. Marcq, F. Symons, V. Horta, 1895, 1913, 1923), waarvan de hal in 2006 door de binnenhuisarchitect A. Pinto is vernieuwd.

❖ DE JACHT

Men kan zich nog nauwelijks voorstellen dat in deze gezellige handelswijk ooit werd gejaagd. Deze jagers waren ook niet de eerste de beste, want het gehucht maakte deel uit van het koninklijk domein. In 1870 werd de wijk verkaveld. Het duurde echter lang vooraleer hij bebouwd werd, en de tracés werden onophoudelijk hertekend en aangepast. Kijk maar naar het Sint-Antoniussplein en de kerk Sint-Antoniuss van Padua (zie wandeling), die pas lang na de Eerste Wereldoorlog werden voltooid.

❖ DE MOOIE WONINGEN VAN DE TERVURENLAAN

STIJL EN VERTOON...

Hoewel verscheidene moderne gebouwen het straatbeeld nu verstoren, roept een handvol particuliere woningen nog steeds het prestige van deze drukke verkeersader op. Het mooiste geheel bevindt zich tussen de Menapiërsstraat en de Trevierenstraat. Voortuintjes, witstenen bekleding, een overvloed van zuilen,

balkons, mansardes, valse topgevels, rocaille-motieven, beeldhouwde consoles, bewerkte muuropeningen: de gegoede burgerij die hier woonde, liet zich echt gaan! De Beaux-Artsstijl, die zijn inspiratie in de Franse 17de en 18de eeuwse architectuur zocht, genoot duidelijk de voorkeur. Kijk maar naar de mascarons, de bloemenslingers, de uitsnijdingen, de talrijke openingen: ze zijn heel kenmerkend voor deze stijl, die rond 1900 ontstond. En na Frankrijk kwam Italië. In 1913 bouwde C. Neiryck op nummer 64 een fraaie woning met Venetiaanse inslag (*Instituto Cervantes, tel. 02 737 0190*), in opdracht van een tegelfabrikant. De rijk versierde salons brengen ons meteen in hogere sferen. Niet ver daarvandaan wil het instituut van dokter Coppez (arch. J. B. Dewin, 1912) zich duidelijk van zijn burens onderscheiden. De architect zocht daar-

TERVUURSEPOORT

De Tervurenlaan, die van 1895 tot 1897 op aandrang van koning Leopold II werd aangelegd, begint in Etterbeek. In dit eerste stuk van de lange verkeersader staan cafés met terrasjes, handelszaken, kantoren, herenhuizen en statige gebouwen zij aan zij. Op twee passen ervandaan de Aduatiekerswijk, een residentiële wijk die in dezelfde periode werd ontworpen maar waarvan de urbanisatie tot in de jaren 1930 voortduurde. De art deco kwam er tot volle bloei, ondanks de aanwezigheid van het goederenstation van het Jubelpark.

Van 1912 tot 1971 bezette dat station de spoorwegsijde, vooraleer te worden vervangen door de Sint-Michielswarande en haar eigentijdse gebouwen.

toe inspiratie in de Wiener Sezession en brengt een geometrische art nouveau die hij met zijn bloemmozaïeken een persoonlijke toets geeft. Stap gerust het gebouw binnen om er de bijbehorende keramiekdecoratie te ontdekken. En de stijl van het imposante nummer 72? Juist, dat is de Beaux-Artsstijl!

Als je de laan oversteekt, kan je niet alleen de rij-

ke herenhuizen bewonderen, maar zal je ook zien dat aan deze kant van de laan witsteen bijna overal door baksteen is vervangen. Hier en daar zijn er enkele pittoreske toetsen (nrs. 87-89, 93) die de huizen een beetje de aanblik van een vakantie-woning geven. Met nummer 19, villa Mariette, zou men zich inderdaad met vakantie wanen.

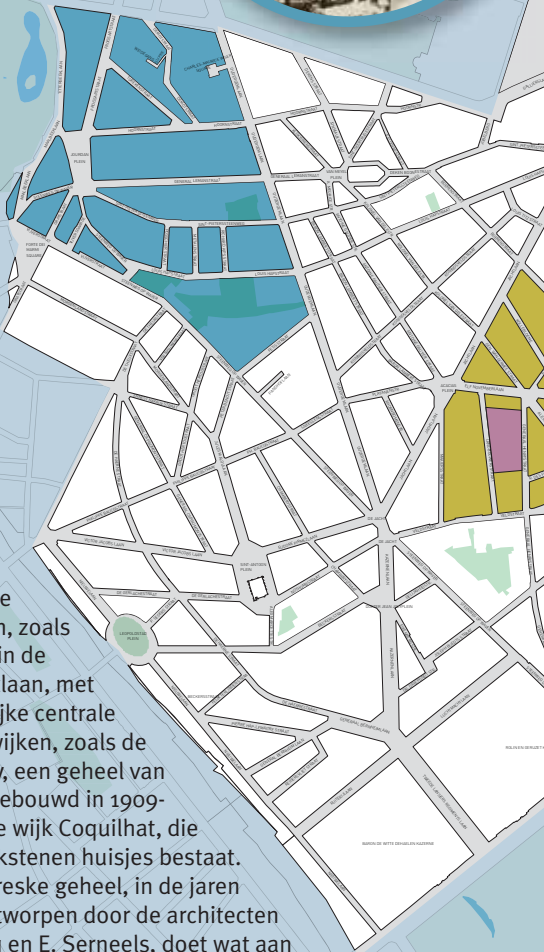
❖ HET JOURDANPLEIN, GISTEREN EN VANDAAG

Het Jourdanplein omspant zowat de hele geschiedenis van de gemeente: het is zowel haar geboorteplaats (de vroegere Grote Vijver) als haar huidige centrum, dat nu bruist van het Europese leven. Het plein staat bekend om zijn frietkraam, zijn terrasjes, zijn voetgangerszone en zijn zondagsmarkt, die doorloopt tot aan het *Maison de l'Etang* (een van de oudste huizen van Etterbeek). Tijdens de middeleeuwen was het plein een belangrijk kruispunt. Het werd ingericht in 1874, na de overwelving van de Maalbeek, en nadien verscheidene keren heraangelegd. Nu is het een aangename handels- en ontmoetingsplaats in volle verandering, op slechts enkele stappen van het Leopoldpark dat in dezelfde vallei ligt.

❖ DE SOCIALE WIJKEN JOUËT-REY EN DE ETTERBEEKSE HAARD

In het gemeentelijke landschap van Etterbeek vinden we ook talrijke voorbeelden van een sociale architectuur. Er is de sociale wijk Debray (Patrijzenstraat) en het idyllische Weidegang. Er waren twee soorten sociale woningen. Ofwel appartementsgebouwen, zoals die gebouwd door de Etterbeekse Haard in de De Haerstraat of rond de E. de Thibaultlaan, met een gemeenschappelijke centrale tuin. Ofwel tuinwijken, zoals de wijk Jouët-Rey, een geheel van 32 huizen gebouwd in 1909-1910, of de wijk Coquilhat, die uit 92 bakstenen huisjes bestaat. Dit pittoreske geheel, in de jaren 1920 ontworpen door de architecten H. Marcq en E. Serneels, doet wat aan een begijnhof denken.

❖ OPUS MILITAIRE

De aanwezigheid van het leger laat zich sterk voelen in Etterbeek: veel monumenten en standbeelden herinneren aan oorlogs- en verzetsdaden, of aan ons Congolees verleden. Meer dan veertig straten hebben namen die naar haar militaire verleden verwijzen in het

bijzonder naar de Eerste Wereldoorlog. Niet te verwonderen dat sommigen Etterbeek de “retteketet”-gemeente noemen! Die militaire invloed laat zich ook in de architectuur voelen. Kazernes en een oefenveld (de huidige campussen van de VUB en de ULB) maakten vanaf 1866 deel uit van het plan voor de verfraaiing van de stad langs de vroegere Militaire Laan. Dit geheel illustreert de opkomst van de eclectische architectuur in Etterbeek. Het oude Voertuigenarsenaal met zijn gekanteelde torens – nu een centrum voor kmo's, woningen en kantoren – is in Tudorstijl opgetrokken, terwijl de cavaleriekazernes aan de overzijde van de

❖ DE WIJK ROND DE ELF NOVEMBERLAAN

Het moderne centrum van de gemeente ligt rond het Koning Overwinnaarplein, dat in 1936 werd ingehuldigd, en de Elf Novemberlaan.

De gebouwen in gele baksteen, met grote muuropeningen en een symmetrisch tracé, zijn typisch voor de jaren 1950. Het centrum van het plein, waar oorspronkelijk het nieuwe gemeentehuis moest komen, werd als plantsoen ingericht en versierd met een monument ter ere van burgemeester Louis Schmidt, die in 1944 in gevangenschap overleed.

laan naar de Franse klassieke architectuur verwijzen. De Rolinkazerne heeft plaats moeten maken voor een gemengd geheel van kantoren, handelszaken en woningen. De twee kazernes

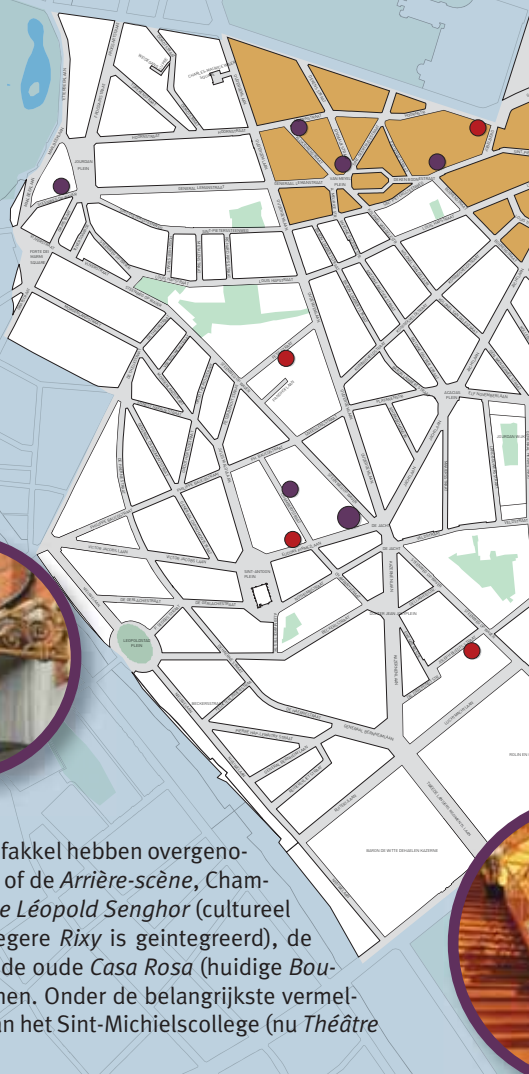
© Collectie Historische Politie

aan weerszijden van de Tweede Lansiers Regimentlaan werden lange tijd door de rijkswacht gebruikt. De bezoeker vindt er nu het boeiende museum van de Historische Dienst van de Politie. (Informatie: Luchtmachtlaan 33 – tel.: 02 642 69 29)

❖ ROND HET SINT-PIETERSPLEIN

Op dit veelhoekige plein komen talrijke grote verkeerswegen samen. Het werd aan het begin van de twintigste eeuw aangelegd op een kruispunt van heel oude wegen. Het plein wordt omzoomd door gebouwen in hoofdzakelijk eclectische stijl (Instituut Ernest Richard, 1914, arch. M. Stillemans) en wordt in het midden verfraaid door de *Waterstèles*, een beeldhouwwerk van Charlotte Marchal (2002). In de nabije omgeving ontdekken we nog het atelier van meester-glazenier Majerus (Jachtlaan 62), en het Van Meyelplein en de geest van de Sint-Gertrudiskerk (gesloopt in 1993). Meer oostwaarts liggen twee kunstscholen (de academie Constantin Meunier en de RHoK Academie), terwijl op nummer 79 van de Frankenstraat de nieuwe zetel van *La Libre Belgique* is gevestigd (renovatie van een oude garage, arch. Atelier Beauvoir, 2007).

❖ LAAT HET FEEST BEGINNEN!

Etterbeek is altijd een feestelijke gemeente geweest. Feestgelegenheden allerhande liggen over haar hele grondgebied verspreid. Sommige zijn verdwenen (talrijke bioscopen, van de *Flora* tot de *Rex* over de *Novel*), terwijl andere de fakkel hebben overgenomen (zaal “De Maalbeek”, Hoornstraat 97, of de *Arrière-scène*, Chambérystraat 30). Nog andere, zoals de *Espace Léopold Senghor* (cultureel centrum geopend in 1988, waarin de vroegere *Rixy* is geïntegreerd), de *Albert Hall* (Waversesteenweg 649-651) of de oude *Casa Rosa* (huidige *Bouche à Oreille*), zijn een nieuw leven begonnen. Onder de belangrijkste vermelden we de prachtige feestzaal in art deco van het Sint-Michielscollege (nu *Théâtre Saint-Michel*) geopend in 1932.

❖ MET CAUCHIE KOMT DE KUNST OP STRAAT!

In 1905 bouwt de schilder, architect en vooral decorateur Paul Cauchie zijn huis met atelier aan de Frankenstraat 5. Uit het gebouw spreekt een gedurfde moderniteit die mijlenver verwijderd ligt van de burgerlijke architectuur van de wijk. Weg met baksteen en witsteen, leve de bepleistering! Geen zichtbaar dak maar een terrasdak; geen neostijlen of plantenkrullen uit de art nouveau: Cauchie ontwerpt een gevel die uniek in zijn genre is. Een vleugje Wiener Sezession (de zuiverheid van de lijnen), een snuffe School van Glasgow (de gestileerde rozen, de uitsnijdingen, de schijnbare witheid van de details), een erbetoon aan Paul Hankar (de hoefijzerboog, de idee van de “façade-affiche”), en klaar is Kees?

Verre van! Cauchie heeft een specialiteit die hij maar al te graag op en in zijn huis tentoonspreekt: het sgraffito. Deze techniek – ingekleurde lijntekeningen gekrast in natte pleister – was niet duur en verlevendigde vele Brusselse gevels. Op honderden woningen (mis zeker Jachtlaan

❖ MARKANTE SCHOOLARCHITECTUUR

De verschillende scholen op het grondgebied van de gemeente bieden een fraaie staalkaart van de grote momenten uit de geschiedenis van de schoolarchitectuur. Onder de talrijke onderwijsinstellingen vermelden we het *Sint-Michielscollege* als typisch voorbeeld van de eclectische stroming met neogotische klemtoon die de voorkeur droeg van de katholieke scholen die een terugkeer naar de nationale tradities verkondigden. Diezelfde geest treffen we ook aan in bijvoorbeeld het *Institut Sainte-Geneviève* en het *Institut Saint-Stanislas*.

Sommige scholen, zoals *Les Marronniers* (arch. Hansotte, 1875) en het *Institut technique René Piret* (arch. J. Stillemans, 1914) zijn in klassieke stijl opgetrokken. Het *athénée royal D'Etterbeek* (arch. Van Hoovel, 1938) is een goed voorbeeld van de monumentale, bijna verpletterende architectuur uit de periode net voor de oorlog en maakt gebruik van beton, gele baksteen en metaal. Het atheneum Jean Absil is dan weer typisch voor de fifties.

141 niet!) paste Cauchie deze techniek, die zijn faam heeft verzekerd, op virtueuze wijze toe. Daar waar anderen vaak hetzelfde motief herhalen, maakt Cauchie voor elke woning een ander ontwerp, in een heel eigen stijl: hij houdt van vrouwenfiguren, en rozen gevat in een cirkel en een vierkant. Maar het is in zijn eigen woning dat zijn mooiste schepping te zien is. Negen jonge vrouwen die de Kunsten verzinnebeelden – ze dragen elk verschillende attributen, aan jou om ze te herkennen – lijken de voorbijganger uit te nodigen om binnen te gaan in deze woning, waar de kunst in al haar vormen centraal stond. Het bewijs? Kijk maar eens naar de opschriften. En vooral, ga gerust naar binnen. Hoewel de

binneninrichting nog traditioneel is, bekleden sgraffiti er een ereplaats en is het meubilair al heel gestileerd. Een echt visitekaartje, dit huis!
(Info opening tel.: 02 733 86 84)

WANDELING

HET FESTIVAL DER STIJLEN

VAN DE BURGERWONING TOT DE SOCIALE WONING, VAN BEBOUWING TOT NATUUR, VAN DE GROTE KLASSIEKERS TOT VERBORGEN SCHATTEN, VIA DIT PARCOURS KAN JE EEN FRAAI STUKJE VAN HET ETTERBEEKSE ERFGOED ONTDEKKEN. WE WENSEN JE EEN PRETTIGE WANDELING TOE!

BERICHT AAN DE AMATEUR-SPEURNEUS: ZOEK DE PLAATSEN AAN DE HAND VAN DE GEFOTOGRAFEERDE DETAILS EN BEANTWOORD DE VRAGEN. VOOR DE SPEELVOGELS (VAN ALLE LEEFTIJDEN!), AFSpraak OP DE CENTRALE PAGINA VOOR HET SPEL IN HET FELIX HAPPARK!

PARCOURS: ZIE OMSLAG

V VERTREK: JOURDANPLEIN. BUS: 34, 59, 60, 80. METRO: MAALBEEK.

A AANKOMST: DE JACHT. TRAM 81. BUS 34, 36. DE LIJN 344, 345.

DUUR: ONGEVEER 2 UUR.

1 JOURDANPLEIN

Dit gevarieerde maar gezellige plein heeft zijn volkse karakter goed weten te bewaren. Genietend op een terrasje of met een zak friet in de hand, ontmoet je er alle soorten mensen: studenten, Europese ambtenaren en plaatselijke bewoners.

Er is nog een mooie caféluifel bewaard gebleven. Zie je hem?

aan het Café de l'Autobus

Voor de geschiedenis van het plein:

☘ HET JOURDANPLEIN, GISTEREN EN VANDAAG

2 DE BARONIE

SINT-PIETERSSTEENWEG 56-58

Dit is het oudste bewaarde gebouw van de gemeente. Vroeger bevond het zich op een groot domein met een boerderij en een landbouwbedrijf. Het is loodrecht op de steenweg gebouwd en heeft nog altijd zijn barokke puntgevel met krullen.

Van wanneer dateert dit gebouw?

1680

3 METALENSTRAAT

Hoewel deze straat vaak is heringericht, is het uitzicht van de woningen aan de pare kant goed bewaard. Deze rij

woningen werd aan het einde van de negentiende eeuw gebouwd, volgens een symmetrische ordening. Ze behoren allemaal tot het neoclassicisme, zoals blijkt uit het vele wit, de herhalingen en de sobere decoratie. De individuele gevel is ondergeschikt aan het geheel.

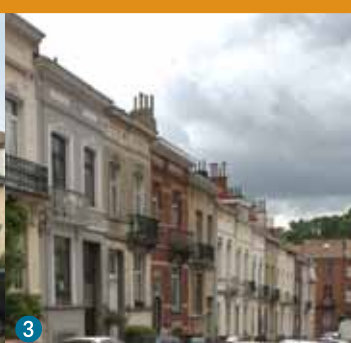
Slechts één woning is ongewijzigd gebleven. Welke?

nr. 12

4 49-51 RUE LOUIS HAP, ARCH. JOSEPH DIONGRE, 1908

Een beetje vergane glorie, en toch zo mooi... Lang vooraleer hij de pakketboot van het Flageyplein bouwde (het oude N.I.R., 1938), ontwierp Diongre deze woningen. Ze geven uit op het Felix Happark en hebben een veel pittoresker architectuur dan hun burens.

Bekijk de oude foto aandachtig. Er staan een aantal elementen op die we vandaag nog nauwelijks opmerken: de originaliteit van de erkers, de inspringende ingang op nummer 51 met dubbele deur – een voor de woning en een voor de zaak – elegant smeedwerk, steigergaten in art-nouveaustijl en vooral de mooie graffiti nu grotendeels vervaagd, we

1

2

3

4

5

6

kunnen enkel nog een fijn vrouwengelaat onderscheiden.

Een tegelijk functioneel en decoratief element is verdwenen. Welk?

Het ijzeren hek van de dubbele ingang

Ga de straat niet uit zonder eerst nog nummer 75 te bewonderen.

5 OUDERGEMLAAN 183-189, ARCH. HENRY VAES, 1905

Dit eclectische geheel met art-nouveau-elementen werd gemaakt in opdracht van rechter Henry de le Court. Maar opgelet: één van deze huizen (nummer 185) verbergt een ander huis (nummer 183). Om deze verborgen schat te ontdekken, moet je wel wat verderop door het toegangshek van het Felix Happark stappen. Dan zie je nummer 183 in al zijn glorie, gelegen in een mooie tuin. Rustieke bossages, imitatie vakwerk, schrijnwerk met roedeverdeling: een echte cottage! Het huis werd in 2002 gerenoveerd en huisvest nu de openbare bibliotheek van Etterbeek (Tel. 02 648 0176). Dit mag je echt niet missen: van de salons tot in de loggia val je van de ene verrassing in de andere: alle stijlen uit het verleden zijn er vertegenwoordigd – als dit geen eclecticisme is! Dit huis lijkt wel uit een sprookje te komen. Ga maar op zoek naar de vleermuizen, heiligen, deviezen... een ronduit schitterende omgeving voor de boekenliefhebber.

6 FELIX HAPPARK, WAVERSESTEENWEG 508-510

Het Felix Happark is een overblijfsel van een privé-domein dat vroeger toebe-

hoorde aan een familie van Etterbeekse burgemeesters. Onder de schaduw van grote bomen combineert dit park de charme van vervlogen tijden met een ecologische aanpak via de aanleg van “natuurlijke schuilplaatsen”. Kronkelige paadjes leiden van het grote centrale grasperk naar de vijver, die wordt gevoed door de Broebelaar, een zijtak van de Maalbeek. Een kiosk, de resten van het oude kasteel, de oranjerie en het neoclassicistische huis maken van dit betoverende park een gezellige tuin waar iedereen welkom is.

Wil je het park tot in zijn uithoeken verkennen? Ga dan vlug naar de centrale pagina en Doe de Hap!

7 WAVERSESTEENWEG 517-519, ARCH. GUSTAVE STRAUVEN, 1905

Die Gustave toch! Deze architect – ja, het Saint-Cyrhuis aan de Ambiorixsquare is van hem – slaagde er wonderwel in de art nouveau te democratiseren, en met veel talent en originaliteit op de koop toe. Voor dit hoekhuis ontwierp hij drie levendige, asymmetrische gevels waarop uitspringende loggia’s, pilasters, balkons en sgraffiti zich naar hartenlust kunnen uitleven. Een feest voor het oog! *Verrassend, niet, dat bijna abstracte sgraffito dat de hoge blinde travee versiert?*

8 PETER BENOÎTSTRAAT 7-15, ARCH. VICTOR BOELENS, 1903

Het lijkt wel of de architect zijn penseel in de verf heeft gedoopt om de gevels in geglazuurde baksteen van dit mooie

7

8

geheel op te fleuren: blauw, roze, bruin, nog eens blauw... de toon is gezet!

Let op het subtiele siersmeedwerk en de signatuur. Vind je ze? Waarom gebruikt de architect zoveel blauw?

Om het spiegelbeeld van deze oorspronkelijk identieke gevels te benadrukken

Op nummer 17 verandert dezelfde architect van stijl, met een geveltop in neobarok. Met de jaren is ook zijn signatuur veranderd. Herken je ze?

9 PETER BENOÎTSTRAAT 21-25, ARCH. GEORGES LORIAUX, 1909

Drie huizen, twee in spiegelbeeld: ideaal om de huizenrij te ritmeren. Ook hier wordt een vrij gewone architectuur verlevendigd door het speelse metselwerk, de uitsnijding van de kroonlijsten en de geraffineerde sgraffiti.

Kijk goed naar de sgraffiti. Zou er toevallig geen Cauchie tussen zitten? Zie: MET CAUCHIE KOMT DE KUNST OP STRAAT!

10 MORGENLANDSTRAAT 118, ARCH. LÉON D. MEUNIER, 1934

We staan hier voor de persoonlijke woning van beeldhouwer E. De Valeriola, die heel actief was in de gemeente. Het standbeeld van Constantin Meunier op het Acaciaplein en het borstbeeld van Serneels op het Sint-Antoniusplein zijn van zijn hand. Dit huis in modernistische stijl, met zijn gele baksteen, zijn balkon, zijn ronde volumes en zijn buizenreling, lijkt wel op een pakketboot. In 1927 had de kunstenaar al een eerste woning met atelier laten bouwen (E. de Thibaultstraat 18-20, arch. de Raemaekers).

Waar bevindt zich hier het ateliergedeelte?

links

11 JULES MALOULAAN 11, ARCH. VICTOR BOELENS, 1906

Alweer Boelens! Maar nu kiest hij voor een eclecticisme doorspekt met art nouveau en werkt hij elk detail tot in de puntjes af. Van onder tot boven – van het traliewerk van het souterrainvenster tot het rode en gouden sgraffito – benadrukt hij de schoonheid van gebruikte materialen.

Draai je om en bewonder aan de overkant een huis met leuk uitgesneden lijsten (14). Het doet wat oosters aan, niet?

12 VROEGER MEDISCH-CHIRURGISCH INSTITUUT SAINT-JOSEPH JULES MALOULAAN 52-60, ARCH. EDMOND SERNEELS, VANAF 1921

Dit oude ziekenhuis, nu een appartementsgebouw, werd gebouwd in opdracht van de zusters van Saint-Joseph de Chambéry, die een grote rol in de wijk speelden. Zoals je kan zien, vielen de middeleeuwen nog altijd in de smaak in de jaren 1920!

Welk detail doet je aan de middeleeuwen denken?

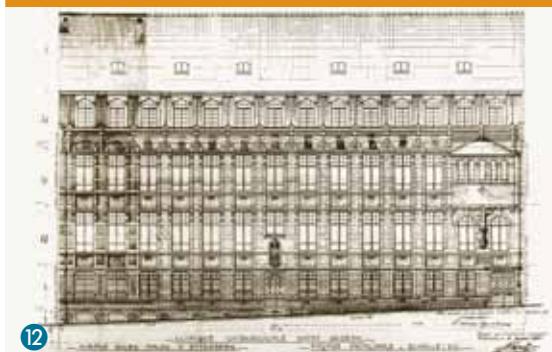
de nis met de voorstelling van de heilige Jozef

Vergelijk het oorspronkelijke ontwerp van de architect met het gebouw van nu. Wat is er veranderd?

(18 traveeën in plaats van 14, en de kapel is verdwenen)

13 SINT-ANTONIUSPLEIN

Alweer traditie troef. De kerk van Sint-Antonius van Padua (arch. E. Serneels en G. Cochaux, 1905-1935) is een puur neogotisch gebouw. Opvallend is de bekleding met breuksteen die het geheel

14

15

een wat rustiek uitzicht geeft. Loop ook eens rond het gebouw: de mooie huizen gebouwd tussen 1904 en 1924 horen volledig thuis op het ovale plein. De stijlen lopen er elkaar voor de voeten, van neogotiek tot art deco. Een echt lappendeken.

Kijk aandachtig en probeer het enige art-nouveaughuis op het plein te vinden

01-6

**14 CHAMBÉRYSTRAAT 48,
ARCH. EDMOND SERNEELS, 1920**

Sociale woningen zoals hier vinden we wel vaker terug in Etterbeek – denk maar aan de Haernestraat, de Buedtsstraat, de Fort van Boncellesstraat. Ze werden allemaal in de jaren 1920 gebouwd in opdracht van de Etterbeekse Haard, maar door verschillende architecten. Hoewel deze eclectische gebouwen functioneel zijn, verwaarlozen ze de esthetica niet. Ertegenover ligt het oude Institut Sainte-Geneviève (1903), ook een verwezenlijking van Serneels, een onvermoebare pleitbezorger van de neogotiek, zoals al eerder tijdens de wandeling is gebleken.

De straat heeft nog andere verrassingen in petto, zoals op nummer 30, waar een gebouw zich in een achtertuin nestelt, de evenementenzaal Arrière-scène.

**15 CHAMBÉRYSTRAAT 21,
ARCH. GEORGES THOLEN, 1907**

Graaf Benoît Cornet d'Elzius de Peissant, pastoor van de Sint-Antoniusparochie, zag het groots toen hij zijn huis liet bouwen. Later openden de zusters van Saint-Joseph

de Chambéry er een ziekenhuis, nog voor dat van de Maloustraat. Dit markante huis met zijn vierkante toren, zijn kruisramen en zijn trapgevel – typische details voor de Vlaamse renaissancestijl – heeft iets pittoresks.

Kijk maar naar de talloze muuropeningen in uiteenlopende vormen, of naar de decoratie van de trapgevelmuur.

**16 PHILIPPE BAUCQSTRAAT 13,
ARCH. ADRIEN BLOMME, 1908**

Blomme, die faam verwierf met zijn art-decohuizen en modernistische werken, ontwierp hier zijn derde huis. Dit is art nouveau in al haar elegantie, maar toch met een lichte eclectische toets, de halfronde erker en zijn koepel.

We zien hier een zeldzaam element voor een woning uit 1908. Welk?

een grolab uee

**17 OUDE BIOSCOOP ALBERT HALL EN
FEESTZAAL ROSELAND
WAVERSESTEENWEG 651, EUDORE
PIRMEZSTRAAT 9, ARCH. A. MEULEMAN, 1932**

Een bioscoopzaal en een dancing onder hetzelfde dak, daar moest wel gefeest worden...! De art-deco-architectuur met haar Egyptische toets laat de twee gevels goed tot hun recht komen. Het gebouw werd in 1990 gerenoveerd en tot een polyvalente ruimte omgevormd (Tel. 02 649 98 89).

Veel details herinneren echter nog aan de wereld van de showbizz.

Welk detail verwijst naar Egypte?

de papyrusvormige kapitelen

16

17

MISE AU VERT

LE PARC JEAN-FÉLIX HAP

(accès 508 chaussée de Wavre ou 185 avenue d'Auderghem)
Bus 34 (Fétis), 36 (L. Hap), 59 – 80 (Jourdan).

1. SITUEZ LES ÉLÉMENTS

Voici quelques photos d'éléments faisant partie du parc.
Promenez-vous et tentez de les repérer sur le plan
et inscrivez dans la première bulle la lettre adéquate.

2. TROUVEZ LE TERME JUSTE

Dans la seconde bulle, indiquez le chiffre de la légende.

1. Maison néoclassique du notaire F. Louis Hap
2. Kiosque
3. Ruines de l'ancien château
4. Orangerie
5. Jardin écologique
6. Grille ouvragée
7. Bibliothèque flamande
8. Mare et lit du Broebelaer
9. Tulipier de Virginie

DOE DE HAP!

HET FELIX HAP PARK

(toegang Waversesteenweg 508 of Oudergemlaan 185)
Bus 34 (Fétis), 36 (L. Hap), 59 – 80 (Jourdan).

1. VIND DE ELEMENTEN

Dit zijn foto's van enkele elementen uit het park.
Wandel rustig rond en probeer ze op het plan te vinden.
Schrijf de juiste letter in het eerste bolletje.

2. VIND DE JUISTE TERM

In het tweede bolletje schrijf je het cijfer van de juiste term.

1. Neoclassicistische woning van notaris F. Louis Hap
2. Kiosk
3. Ruïnes van het oude kasteel
4. Oranjerie
5. Ecologische tuin
6. Versierd hek
7. Vlaamse bibliotheek
8. Vijver en bedding van de Broebelaar
9. Tulpenboom

OPLOSSINGEN VAN HET SPEL? ZIE OMSLAG